

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н. КАРАЗІНА
Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
з дисципліни **«Політичний розвиток та політичні системи країн світу»**

рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
галузь знань	29 «Міжнародні відносини»
спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
освітня програма	"Міжнародні відносини та регіональні студії"
вид дисципліни	обов'язкова
факультет	міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Укладач: канд. політ. наук Панасенко Г. С.

2022/ 2023 навчальний рік

1. Навчальний контент:

Тема 1. Політичний розвиток: поняття та критерії. Політична система: суть, структура та функції. Етапи становлення теорії політичного розвитку.

Світова політика як складна і суперечлива система міжнародних відносин та процес їх урегулювання. Етапи розвитку світової політичної системи. Сутність, структура, функції політичної системи суспільства, основні теорії і моделі політичних систем. Держава як основний інститут політичної системи. Форми державного правління. Види державно-територіального устрою. Характерні риси та особливості сучасного світового політичного процесу.

Класифікація функцій політичних систем за Г. Алмондом, Дж. Пауеллом та Ч. Ендрейном.

Сучасні теорії політичних систем. Розробка Т. Парсоном загальної теорії соціальних систем. Суспільство як дуже складна система управління (економічна, політична, духовна складові) та їх специфічні функції. Теорія політичної системи Д. Істона та його метод політичного аналізу. Загальні елементи різних політичних систем. Модель політичної системи за Г. Алмондом. Динамічна рівновага політичних систем за Г. Спіро.

Тема 2. Теоретичні підходи до аналізу політичних систем Типологія політичних систем. Поняття політичного режиму як складової політичної системи

Критерії типології політичних систем. Типологія систем правління Т.Гоббса, Ш-Л. Монтеск'є, М.Вебера. Основні типи систем Ж. Бонделя. Традиційні і модернізовані політичні системи. Класифікація за змістом і формою правління. Моделі та типи політичних систем (Д.Істон, Г.Алмонд, К.Дойч, Т.Парсонс). Типологія політичних систем за різницею політичних культур: англо-американська, континентально-європейська, тоталітарні політичні системи (за Г. Алмондом).

Політичний режим як механізм функціонування політичної системи суспільства Основні параметри політичного режиму. Типологія політичних систем суспільства: за характером політичного режиму; за орієнтацією на стабільність або на зміни; за принципом політичного змагання. Різноманітність підходів щодо типологізації політичних режимів. Типологія за Ж. Блонделем за змістом і формою управління суспільством: від ліберально-демократичних і комуністичних, через традиційні, в стадії становлення і до авторитарно-консервативних. Типологія політичних систем за Ч. Ендрейном. Типи політичних систем за Г. Екстайном.

Взаємозв'язок політичного режиму з громадянським суспільством.

Тема 3. Політична модернізація: її закономірності, критерії та типи. Інформаційна основа існування політичних систем

Теорія політичної модернізації. Найбільш відомі сучасні представники теорії політичної модернізації: Г. Алмонд, Д. Аптер, С. Блек, Л. Біндер, С. Верба, Д. Коу-Елман, Л. Пай, Д. Лапаламбара, С. Хантінгтон, В. Цапф, С. Ейзенштадт.

Основні групи протиріч політичної модернізації. Феномен інформатизації світового розвитку. Міжнародний інформаційний потенціал та політичні системи.

Міждержавні та недержавні стосунки у світовому співтоваристві і місце в них інформації. Технічні можливості суверенного розвитку людства. Науково-інформаційна основа організації і управління.

Інформаційне середовище і морально-психологічний стан суспільства.

Тема 4. Політична діяльність як рушійна сила політичного процесу. Політичне рішення та стадії його підготовки

Політичні рішення: суть, технології прийняття і впровадження. Суть і види політичних рішень. Фази управлінського циклу в політиці. Стадії і учасники процесу прийняття політичних рішень. Технології прийняття одноосібного рішення у політиці: формальна, змагальна, колегіальна. Колективні рішення і консенсус. Голосування як спосіб прийняття рішень. Чинники ефективності політичних рішень. Прийняття державних рішень: моделі, способи, основні етапи.

Тема 5. Політичний розвиток: стабільність і конфлікти. Політичні зміни як фактор суспільного розвитку. Політичні конфлікти

Сутність політичних змін. Стабільність і кризи в соціально-політичному розвитку. Основні підходи щодо визначення природи політичних змін (Р. Арон, Р. Даль, Б. Рассет, С. Ліпсет С. Хантінгтон.). Типологія політичних криз. Політична криза як фактор соціальних змін і як ослаблення чи втрата рівноваги між соціальними акторами. Причини виникнення напруженості й політичних конфліктів. Основні положення сучасної теорії конфлікту (Л. Козер, Дж. Рекс, Р. Дарендорф, Дж. Бертон, Г. Зіммель та ін.). Сутність політичного конфлікту: форми, моделі, типи і функції. Шляхи і способи розв'язання політичних конфліктів. Кризи і конфлікти в політичному розвитку.

Тема 6. Політична свідомість та політична культура

Політична свідомість як форма відображення політичного буття: її рівні і види. Обумовленість політичної свідомості історичними, національними, соціально-економічними і культурними чинниками розвитку суспільства. Типи політичної свідомості. Політична свідомість і політична воля. Авторитарна і демократична свідомість.

Поняття, структура, функції, типи політичної культури. Проблеми формування української політичної культури. Стан політичної культури в Україні та світі.

Співвідношення політичної свідомості і політичної культури.

Тема 7. Політична еліта і політичне лідерство. Політичні ідеології в країнах світу.

Поняття політичної ідеології, її сутнісні риси, рівні та функції, підходи до її походження і суспільної ролі. Світові ідеології та їх види. Лібералізм, консерватизм, соціалізм, націоналізм, комунізм, фашизм, релігійний фундаменталізм, анархізм.

Політична соціалізація як процес освоєння суб'єктом політико-культурних цінностей. Етапи політичної соціалізації.

Формування і розвиток елітарних уявлень. Природа і сутність, функції політичного лідерства. Основні теорії еліт. Політична еліта сучасної України, особливості її формування.

Політичні проблеми в сучасному суспільстві. Людина в політичному просторі.

Тема 8. Європейські й американські політичні системи. Особливості політичних систем країн Євросоюзу

Становлення та сучасний стан політичної системи США. Характерні особливості сучасної політичної системи США. Інститут Президентства. Боротьба партій за владу і партійна система США. Політичні і правові норми, рівень політичної культури американського суспільства. Взаємовідносини місцевих і федеральних органів управління. Розподіл повноважень. Основні етапи формування американського й канадського

конституціоналізму. Республіканська форма правління на прикладі Сполучених Штатів Америки. Феномен «роздільного правління». Особливості системи лобювання у США. Партійна й виборча система «королівства Співдружності». Збройні сили в процесі розвитку політичної системи. Громадянські політичні організації, групи і інтересів та тиску як фактор модернізації Південної Америки.

Становлення політичних систем Європи. Шлях Англії у становленні політичної системи. Франція: особливості становлення політичної системи. Італія – як об'єднання світських та церковних держав. Становлення політичних систем Німеччини, Австро-Угорщини, Іспанії, Швейцарії, країн Бенілюксу та ін.

Характеристика сучасного стану владних відносин, особливостей політичної свідомості та рівня політичної культури країн Європи. Роль та значення глави держави у країнах Європи. Вплив виборчих систем на політичні системи європейських країн. Місце політичних партій у політичних системах країн Європи. Участь громадян у політичному житті європейських держав.

Особливості політичних систем країн Євросоюзу. Типології політичних режимів й різновиди сучасних політичних режимів. Парламентська монархія в державах Скандинавії й Бенілюксу. Виборчий процес і виборча кампанія в Сполученому Королівстві Великої Британії й Північної Ірландії. «Канцлерська демократія» в ФРН. «Раціоналізований парламентаризм» П'ятої республіки у Франції. Пропорційна виборча система в країнах Південної Європи: особливості функціонування. Вплив фінансово-економічної кризи на політичний розвиток в країнах ЄС.

Тема 9. Особливості політичних систем і політичного розвитку країн Сходу

Аналіз політичного світу на Сході: загальні закономірності і особливе. Основи просторової організації східних макрорегіонів, їх регіональної трансформації. Регіональна специфіка і моделі демократії на Сході. Основні риси і особливості функціонування політичних систем арабських країн. Політичні системи монархій Аравійського півострова. Особливості політичної системи держави Ізраїль. Політичні системи країн Північної Африки і Великого Близького Сходу. Ісламська цивілізаційна домінанта і політична модернізація на Близькому (арабському) і Середньому Сході (Єгипет, Іран, Туреччина). Політичні системи країн центральної Азії. Політичні системи Індії, Афганістану, Бенгладешу. Вплив релігії на політичний розвиток Ісламської Республіки Пакистан. Політичні системи деяких країн Південно-Східної Азії (Індонезія, Малайзія, Сінгапур). Еволюція політичної системи Монголії.

Політичні системи та політичний розвиток держав Східної й Південно-Східної Азії. Еволюція ідейно-теоретичних і організаційних засад діяльності Комуністичної партії Китаю. Тоталітарний комуністичний режим КНДР та його курс на самоізоляцію. Перехід від авторитаризму до демократії в Республіці Корея. Політичні системи Соціалістичної Республіки В'єтнам, ЛНДР і Королівства Камбоджа: постбіполярні трансформації. Опозиційні рухи й проблема реформування політичних систем.

Тема 10. Формування й еволюція політичного розвитку та політичних систем країн Тропічної й Південної Африки

Формування й еволюція політичних систем країн Тропічної й Південної Африки. Суспільно-політична орієнтація нових незалежних держав «на південь від Сахари». Крах політики «соціалістичної орієнтації» після холодної війни й труднощі лібералізації країн Тропічної Африки. Політична модернізація в капіталістичних державах регіону. Система апартеїду й особливості демократичного транзиту в Південно-Африканській Республіці. Державний лад і устрій ПАР.

Тема 11. Політичні системи республік Латинської Америки

Політичні системи республік Латинської Америки: теорія й практика «Суперпрезидентська» республіка. Становлення судової системи країн Латинської Америки. Військово-диктаторські режими в країнах Латинської Америки та їхні політичні наслідки. Утвердження системи представницької демократії після завершення холодної війни. Формування багатопартійності. Державний лад і виборче законодавство Бразилії й Політичні системи Болівії, Венесуели й Еквадору: спільне й особливе. Громадянська війна в Колумбії та її вплив на політичну систему країни.

Тема 12. Політичний розвиток України і духовне життя суспільства. Основні напрямки, особливості та проблеми розвитку політичної системи України. Сучасний стан політичної системи України

Особливості становлення сучасної політичної системи в Україні. Базові характеристики української політичної думки Специфіка та основні етапи формування української політичної думки (М. Драгоманов, В. Липинський, С.Томашівський, В. Кучабський, І. Франко, С. Дністрянський, В. Старосольський, В. Винниченко, М. Хвильовий, М. Міхновський, Д. Донцов).

Процес становлення громадянського суспільства в Україні. Політична організація українського суспільства. Верховна Рада – парламент Української держави. Інститут президентства в Україні. Кабінет Міністрів – Уряд України. Територіальна політика. Органи місцевого самоврядування. Партійно-політичний спектр України. Групи інтересів. Виборча система України.

Проблема розбудови демократії в Україні. Політична свідомість і політична культура українського суспільства. Конфліктологічний потенціал в Україні. Засоби масової інформації в політичній системі України. Україна у контексті світових модернізаційних процесів: перспективи трансформаційних процесів.

Рекомендована література

Основна література

Основна література

1. Закон України "Про Кабінет Міністрів України" [Текст] : станом на 10 трав. 2018 р. офіц. вид. - Харків : Право, 2018. 46, [1] с.
2. Конституція України [Текст]: станом на 22 січ. 2018 р.: відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2018. 70, [2] с.
3. "Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку", всеукраїнська науково-практична конференція (2018 ; Херсон). Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції "Законодавство України: недоліки, проблеми систематизації та перспективи розвитку", 9-10 лютого 2018 р. [Текст] / Херсон. держ. ун-т, Юрид. ф-т, Чорномор. нац. ун-т ім. Петра Могили, Півден. регіон. наук. центр Нац. акад. прав. наук України ; [редкол.: О. С. Саїнчин та ін.]. Херсон : Гельветика, 2018. 123 с.
4. Баранівський В. Ф. Політологія [Текст] : підручник / В. Ф. Баранівський ; Нац. акад. упр. Київ : НАУ, 2016. 235 с.
5. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. 226 с.
6. Донцов Д. Дух нашої давнини. К.: Просвіта, 2016. 264 с.
7. Донцов Д. Ідеологія. Націоналізм. Незримі скрижалі Кобзаря. Маса і провід. Дух отари і дух провідництва. К.: Фоліо, 2017. 576 с.

8. Ігнатенко Т. С. Політика формування середнього класу: сутність, складові та пріоритетні напрями в Україні [Електронний ресурс] / Т. С. Ігнатенко // Бізнес Інформ. 2018. № 4. С. 214-221.
9. Короткий оксфордський політичний словник. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. 789 с.
10. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів : «Новий Світ-2000», 2016. Т. 1. 516 с.
11. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів : «Новий Світ-2000», 2017. Т. 2. 535 с.
12. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи: підручник: у 2-х т. /за заг. Ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів: «Новий світ – 2000», 2016. Т. 1. 516 с.
13. Політичні системи світу: методичні рекомендації до семінарських занять, самостійної роботи, виконання індивідуальних завдань для студентів спеціальності 242 «Туризм» (освітня програма «Міжнародний туристичний бізнес») першого (бакалаврського) рівня вищої освіти/ укл. Г. С. Панасенко. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 34 с.
14. Політологія: підручник / [М. П. Требін та ін.]; за ред. проф. М. П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2018. 460 с.
15. Політологія: сучасні терміни і поняття / Короткий навчальний словник-довідник / Уклад. В. М. Піча. – Львів: Новий світ. 2015. 516 с.
16. Рудакевич О.М. Політологія. Лекції, семінари, самостійна робота. Вид. п'яте. Тернопіль: Астон, 2015. 304 с.
17. Томахів В. Я. Політологія: навч. посіб. 3-тє вид., доповн. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 224 с.
18. Томахів В.Я. Політологічні аспекти державного управління. Навчальний посібник. Тернопіль, ТНЕУ, 2015. 220 с.
19. Томахів В.Я. Трансформація політичного режиму в незалежній Україні: загальні тенденції, особливості дефініцій / В. Томахів // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2014. Вип. 19(1). С. 336–342.
20. America's Political System the most brutal in the world : Hillary Clinton. 2014. 206 p.
21. Easton D. The Political System: An Inquiry into the State of Political Science. New York, 1953. 38 p..
22. Harrison, Lisa. Politics: the Key Concepts / Lisa Harrison, Adrian Little, Edward Lock. London, New York: Routledge, 2015. 206 p.
23. Minogue, Kenneth. Politics: A Very Short Intorduction. Oxford: Oxford University Press, 1995, 2000. 118 p.
24. Organski, A.F.K. World Politics (2nd ed.). New York: Alfred A. Knopf, 1968. 525 p.
25. Social and Political Philosophy: Readings from Plato to Gandhi / John Somerville and Ronald E. Santoni eds. New York: Anchor Books, 1963. 369 p.
26. The American Political System: Ken Kollman. 2013. 230 p.
27. The price of politics: Bob Woodward. 2013. 89 p.

1. Політологічний енциклопедичний словник / Упоряд. В. П. Горбатенко. 2-ге вид. К.: Генеза, 2004. 736 с
2. Політологія. Лекційний курс та практикум / навч. посібн. / За ред. . В. Гончарук. Тернопіль: Астон, 2009. 376 с.
3. Політологія: історія та методологія. За заг. редакцією проф. Ф.М. Кирилюка. К., 2000. 632.
4. Handbook of Politics: State and Society in Global Perspective / Kevin T. Leicht and J. Craig Jenkins eds. New York: Springer, 2010. 668 p.
5. Political Theories for Students / Matthew Miskelly and Jane Noce eds. Detroit, New York, San Diego, San Francisco, Boston, New Heaven Conn., Waterville, Maine, London, Munich: Gale Group, Thompson Learning, 2002. 429 p.
6. Tansey, Stephen D. Politics: the Basics / Stephen D. Tansey and Nigel Jackson (4th ed). London, New York: Routledge, 2008. 280 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Азарова Ю. Мультикультуралізм і сучасні моделі міжкультурної комунікації / Ю. Азарова // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Культурологія. 2016. Вип. 17. С. 13–19. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoakl_2016_17_5.
2. Афоніна І. Ю. Стратегії комунікативної поведінки в професійно значущих ситуаціях міжкультурного спілкування / І. Ю. Афоніна // Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2013. № 3. С. 25–30. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipp_2013_3_6.
3. Політична система сучасного суспільства : навч. посіб. / В. В. Мадіссон та ін. Київ: КНУТД, 2015. 229 с. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/2647/3/20150223_Maddison_NP.pdf
4. Політологія. Учбовий мінімум для складання іспиту (www.lib.mdpu.org.ua/ebook/politologiya/eBook)
5. Політологія: Мультимедійний підручник (www.naiuu.kiev.ua/books/mnp)
6. Політологія: Онлайн-бібліотека (www.nbuv.gov.ua/webnavigator/politics)
7. Томахів В. Я. Політологія: навч. посіб. / В. Я. Томахів. - 3-тє вид., доповн. - Тернопіль: ТНЕУ, 2018. - 224 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/jspui/handle/316497/33282>
8. Шубін О. О. Організаційна культура як соціально-економічний феномен у контексті сучасної парадигми управління [Електронний ресурс] / О. О. Шубін, М. О. Гладкий // Проблеми економіки. 2013. № 3. С. 239-246. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2013_3_34.

2. Плани практичних(семінарських) занять, завдання для лабораторних робіт, самостійної роботи:

Заняття 1. Політичний розвиток: поняття та критерії. Політична система: суть, структура та функції. Етапи становлення теорії політичного розвитку. Теоретичні підходи до аналізу політичних систем
Типологія політичних систем. Поняття політичного режиму як складової політичної системи (семінар – 2 год.).

План семінару / Питання для обговорення

1. Світова політика як складна і суперечлива система міжнародних відносин.
2. Етапи розвитку світової політичної системи.

3. Сутність, структура, функції політичної системи суспільства, основні теорії і моделі політичних систем.
4. Характерні риси та особливості сучасного світового політичного процесу.
5. Класифікація функцій політичних систем за Г. Алмондом, Дж. Пауеллом та Ч. Ендрейном.
6. Сучасні теорії політичних систем.
7. Критерії типології політичних систем.
8. Типологія політичних систем за різницею політичних культур: англо-американська, континентально-європейська, тоталітарні політичні системи (за Г. Алмондом).
9. Політичний режим як механізм функціонування політичної системи суспільства
10. Взаємозв'язок політичного режиму з громадянським суспільством.

Заняття 2. Політична модернізація: її закономірності, критерії та типи. Інформаційна основа існування політичних систем. Політична діяльність як рушійна сила політичного процесу. Політичне рішення та стадії його підготовки (семінар – 2 год.)

План семінару / Питання для обговорення

1. Феномен інформатизації світового розвитку.
2. Міжнародний інформаційний потенціал та політичні системи.
3. Міждержавні та недержавні стосунки у світовому співтоваристві і місце в них інформації.
4. Технічні можливості суверенного розвитку людства.
5. Науково-інформаційна основа організації і управління.
6. Інформаційне середовище і морально-психологічний стан суспільства.
7. Суть і види політичних рішень.
8. Фази управлінського циклу в політиці. Стадії і учасники процесу прийняття політичних рішень.
9. Чинники ефективності політичних рішень.
10. Прийняття державних рішень: моделі, способи, основні етапи.

Заняття 3. Політичний розвиток: стабільність і конфлікти. Політичні зміни як фактор суспільного розвитку. Політичні конфлікти (семінар – 2 год.)

1. Сутність політичних змін.
2. Стабільність і кризи в соціально-політичному розвитку.
3. Основні підходи щодо визначення природи політичних змін (Р. Арон, Р. Даль, Б. Рассет, С. Ліпсет С. Хантінгтон.).
4. Політична криза як фактор соціальних змін і як ослаблення чи втрата рівноваги між соціальними акторами.
5. Причини виникнення напруженості й політичних конфліктів.
6. Сутність політичного конфлікту: форми, моделі, типи і функції.
7. Шляхи і способи розв'язання політичних конфліктів.
8. Кризи і конфлікти в політичному розвитку.

Заняття 4. Політична свідомість та політична культура. Політична еліта і політичне лідерство. Політичні ідеології в країнах світу (семінар – 2 год.)

1. Політична свідомість і політична воля.

2. Проблеми формування української політичної культури.
3. Стан політичної культури в Україні та світі.
4. Співвідношення політичної свідомості і політичної культури.

Заняття 5. Європейські й американські політичні системи.

Особливості політичних систем країн Євросоюзу

(семінар – 2 год.)

1. Становлення та сучасний стан політичної системи США.
2. Політичні і правові норми, рівень політичної культури американського суспільства.
3. Республіканська форма правління на прикладі Сполучених Штатів Америки.
4. Особливості системи лобіювання у США
5. Збройні сили в процесі розвитку політичної системи.
6. Громадянські політичні організації, групи і інтересів та тиску як фактор модернізації Південної Америки.
7. Становлення політичних систем Європи.
8. Характеристика сучасного стану владних відносин, особливостей політичної свідомості та рівня політичної культури країн Європи.
9. Роль та значення глави держави у країнах Європи.
10. Місце політичних партій у політичних системах країн Європи.
11. Участь громадян у політичному житті європейських держав.

Заняття 6. Особливості політичних систем і політичного розвитку

країн Сходу (семінар – 2 год.)

1. Основи просторової організації східних макрорегіонів, їх регіональної трансформації.
2. Регіональна специфіка і моделі демократії на Сході.
3. Основні риси і особливості функціонування політичних систем арабських країн.
4. Ісламська цивілізаційна домінанта і політична модернізація на Близькому (арабському) і Середньому Сході (Єгипет, Іран, Туреччина).
5. Політичні системи країн центральної Азії. Політичні системи Індії, Афганістану, Бенгладешу.
6. Вплив релігії на політичний розвиток Ісламської Республіки Пакистан. Політичні системи деяких країн Південно-Східної Азії (Індонезія, Малайзія, Сінгапур).
7. Еволюція політичної системи Монголії.
8. Політичні системи та політичний розвиток держав Східної й Південно-Східної Азії.
9. Еволюція ідейно-теоретичних і організаційних засад діяльності Комуністичної партії Китаю.
10. Тоталітарний комуністичний режим КНДР та його курс на самоізоляцію.
11. Перехід від авторитаризму до демократії в Республіці Корея.
12. Політичні системи Соціалістичної Республіки В'єтнам, ЛНДР і Королівства Камбоджа: постбіполярні трансформації.
13. Опозиційні рухи й проблема реформування політичних систем.

Заняття 7 Формування й еволюція політичного розвитку та політичних систем країн Тропічної й Південної Африки. Політичні системи республік Латинської Америки (семінар – 2 год.).

1. Формування й еволюція політичних систем країн Тропічної й Південної Африки.
2. Політична модернізація в капіталістичних державах регіону.
3. Система апартеїду й особливості демократичного транзиту в Південно-Африканській Республіці. Державний лад і устрій ПАР.
4. Політичні системи республік Латинської Америки: теорія й практика «Суперпрезидентська» республіка.
5. Становлення судової системи країн Латинської Америки.
6. Військово-диктаторські режими в країнах Латинської Америки та їхні політичні наслідки.
7. Утвердження системи представницької демократії після завершення холодної війни.
8. Формування багатопартійності.
9. Державний лад і виборче законодавство Бразилії й Політичні системи Болівії, Венесуели й Еквадору: спільне й особливе.
10. Громадянська війна в Колумбії та її вплив на політичну систему країни.

Заняття 8 Політичний розвиток України і духовне життя суспільства. Основні напрямки, особливості та проблеми розвитку політичної системи України. Сучасний стан політичної системи України (семінар – 2 год.).

1. Особливості становлення сучасної політичної системи в Україні.
2. Базові характеристики української політичної думки.
3. Процес становлення громадянського суспільства в Україні.
4. Політична організація українського суспільства.
5. Територіальна політика
6. Виборча система України.
7. Політична свідомість і політична культура українського суспільства.
8. Конфліктологічний потенціал в Україні.
9. Засоби масової інформації в політичній системі України.
10. Україна у контексті світових модернізаційних процесів: перспективи трансформаційних процесів.
11. Основні тенденції розвитку сучасної світової політики.
12. Взаємодія факторів сили та інтересу в міжнародній політиці.
13. Національна держава і національний інтерес у міжнародних стосунках.
14. Види зовнішньополітичної діяльності та її принципи.
15. Міжнародні урядові організації та їх функції.
16. Основні тенденції сучасного світового політичного процесу.

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Тема 1. Політичний розвиток: поняття та критерії. Політична система: суть, структура та функції. Етапи становлення теорії політичного розвитку. – опишіть політику та економіку: взаємозв'язок та взаємозалежність;	5

	<ul style="list-style-type: none"> – проаналізуйте основні політико-ідеологічні доктрини сучасності (комуністичні, соціал-демократичні, консервативні, ліберальні, фашистські), їх характеристика; – розкрийте суть теоцентричного сприйняття політики епохи Середньовіччя; – проаналізуйте спільні та відмінні риси в концепціях ідеальної держави Платона та Аристотеля; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	
2.	<p>– Тема 2. Теоретичні підходи до аналізу політичних систем. Типологія політичних систем. Поняття політичного режиму як складової політичної системи</p> <ul style="list-style-type: none"> – опрацювання лекційного матеріалу; – підготовка до семінарських занять; – опрацювання питань програми, які не викладалися на лекціях або викладалися частково (за списком літератури, рекомендованим в робочій навчальній програмі дисципліни); – підготовка до виконання поточних самостійних робіт; – підготовка до складання підсумкового контролю з дисципліни (іспиту); – зробіть порівняльний аналіз політичних концепцій Платона та Аристотеля; опишіть політичні концепції Нового часу. Д. Локк, Т. Гоббс, Ш. Монтеск'є; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	5
3.	<p>– Тема 3. Політична модернізація: її закономірності, критерії та типи. Інформаційна основа існування політичних систем</p> <ul style="list-style-type: none"> – здійсніть аналіз ефективності роботи соціологічних досліджень з важливих політичних питань у формі опису фактичного поточного стану інформаційного простору; – розкрити роль комунікацій у процесі гуманізації міжнародних відносин (на 5-6-ти прикладах проблем біженців, подолання негативних наслідків бідності тощо); – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	5
4.	<p>Тема 4. Політична діяльність як рушійна сила політичного процесу. Політичне рішення та стадії його підготовки</p> <ul style="list-style-type: none"> – з'ясуйте, у чому відмінність політичної влади від державної? – з'ясуйте, чи можливе існування суспільства без політичної влади? – здійснити аналіз політичної проблеми (за вибором), яка постала перед керівництвом органу державної влади, сформулюйте основні рекомендації щодо її подолання та спрогнозуйте основні сценарії розвитку ситуації на найближчий місяць; – дослідити особливості формування сучасних політичних партій. – опишіть громадські організації та рухи, їх роль і місце у політичній системі суспільства; – розкрийте принципи виборчого права та організації демократичних виборів; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	5
5.	<p>Тема 5. Політичний розвиток: стабільність і конфлікти. Політичні зміни як фактор суспільного розвитку. Політичні конфлікти</p>	10

	<ul style="list-style-type: none"> – здійснити аналіз сучасного політичного конфлікту (за вибором здобувача вищої освіти), визначити його складові, шляхи розвитку та мінімізації; – охарактеризуйте підхід стоїків до розуміння політичного розвитку; – здійснить аналіз політичного конфлікту, до якого, на Вашу думку, привернута увага громадськості, визначте його складові, шляхи розвитку та мінімізації; – охарактеризуйте особливості врегулювання міжнародних конфліктів; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	
6.	<p>Тема 6. Політична свідомість та політична культура</p> <ul style="list-style-type: none"> – опишіть сутність, місце та роль політичної свідомості у владних відносинах? – здійсніть аналіз проблеми формування громадянського суспільства, акцентуючи увагу на громадянській відповідальності особи, утвердження у масовій свідомості ідей політичного плюралізму, свободи і толерантності; – дослідити особливості формування сучасних політичних партій. – опишіть громадські організації та рухи, їх роль і місце у політичній системі суспільства; – розкрийте принципи виборчого права та організації демократичних виборів; – скласти перелік чинників, які забезпечують політичну культуру у міжнародних відносинах; – скласти кодекс професійної етики міжнародного коментатора; експерта з міжнародних відносин; консультанта з питань міжнародних відносин тощо; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	5
7.	<p>Тема 7. Політична еліта і політичне лідерство. Політичні ідеології в країнах світу.</p> <ul style="list-style-type: none"> – дослідити особливості формування сучасних політичних партій; – опишіть громадські організації та рухи, їх роль і місце у політичній системі суспільства; – розкрийте принципи виборчого права та організації демократичних виборів; – доведіть необхідність розподілу влади; – порівняйте особливості кадрових і масових партій; – поміркуйте, яка роль та функції виборів у житті суспільства? – охарактеризуйте основні стадії виборчого процесу; – порівняйте такі світові ідеології як лібералізм, консерватизм, соціалізм, націоналізм, комунізм, фашизм; – охарактеризуйте ліберальні та автономно-федералістичні ідеї М. Драгоманова; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	5
8.	<p>Тема 8. Європейські й американські політичні системи. Особливості політичних систем країн Євросоюзу</p> <ul style="list-style-type: none"> – здійсніть аналіз ефективності реалізації соціальних програм, найбільш важливих, на Вашу думку, та визначте пріоритетні 	6

	<p>проблеми, які слід розв'язувати в соціальній сфері країни (за вибором);</p> <ul style="list-style-type: none"> – здійснить аналіз важливих проблем, що існують між державними органами виконавчої влади сформулюйте основні шляхи вирішення неузгодженостей щодо їх подолання; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	
9.	<p>Тема 9. Особливості політичних систем і політичного розвитку країн Сходу</p> <ul style="list-style-type: none"> – виділіть особливості конфуціанського вчення стосовно суспільного розвитку; – у чому, на вашу думку, причина актуальності конфуціанського вчення в сучасну епоху? – здійснить аналіз ефективності реалізації соціальних програм, найбільш важливих, на Вашу думку, та визначте пріоритетні проблеми, які слід розв'язувати в соціальній сфері країни (за вибором); – здійснить аналіз важливих проблем, що існують між державними органами виконавчої влади сформулюйте основні шляхи вирішення неузгодженостей щодо їх подолання; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	6
10.	<p>Тема 10. Формування й еволюція політичного розвитку та політичних систем країн Тропічної й Південної Африки</p> <ul style="list-style-type: none"> – здійснить аналіз ефективності реалізації соціальних програм, найбільш важливих, на Вашу думку, та визначте пріоритетні проблеми, які слід розв'язувати в соціальній сфері країни (за вибором); – здійснить аналіз важливих проблем, що існують між державними органами виконавчої влади сформулюйте основні шляхи вирішення неузгодженостей щодо їх подолання; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	5
11.	<p>Тема 11. Політичні системи республік Латинської Америки</p> <ul style="list-style-type: none"> – здійснить аналіз ефективності реалізації соціальних програм, найбільш важливих, на Вашу думку, та визначте пріоритетні проблеми, які слід розв'язувати в соціальній сфері країни (за вибором); – здійснить аналіз важливих проблем, що існують між державними органами виконавчої влади сформулюйте основні шляхи вирішення неузгодженостей щодо їх подолання; – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	5
12.	<p>Тема 12. Політичний розвиток України і духовне життя суспільства. Основні напрямки, особливості та проблеми розвитку політичної системи України. Сучасний стан політичної системи України</p> <ul style="list-style-type: none"> – здійснить аналіз сукупностей реакцій основних суб'єктів української політики, які беруть участь у суспільно-політичних процесах і конкурують чи співпрацюють між собою у форматі політичної системи; – розкрийте основні рекомендації щодо розширення і впровадження моніторингу в Україні у вирішенні соціально-політичних проблем 	10

	<p>державного управління;</p> <ul style="list-style-type: none"> – спрогнозуйте основні сценарії розвитку політичної ситуації відносин проурядових і опозиційних партій Верховної Ради щодо внесення змін до конституції з метою розширення повноважень Президента України; – здійснити аналіз проблеми виборів до органів місцевого самоврядування 31 жовтня 2020 року, яка постала перед керівництвом органу місцевого самоуправління, сформулюйте основні рекомендації щодо її подолання та спрогнозуйте основні сценарії розвитку ситуації; – порівняйте політичні погляди основних представників української політичної думки кінця XIX – першої половини XX століть (В. Липинський, С. Томашівський, В. Кучабський, І. Франко, С. Дністрянський, В. Старосольський, В. Винниченко, М. Хвильовий, М. Міхновський, Д. Донцов); – підготувати інформаційні повідомлення, презентації та виступи з вказаних питань. 	
	Разом	72

Індивідуальне завдання:

Тематика рефератів (виступів/дебатів) з дисципліни

«Політичний розвиток та політичні системи країн світу»

1. Системний аналіз політики та суспільства.
2. Концепції основоположників сучасної теорії політичних систем.
3. Структура політичної системи: погляди політологів різних шкіл.
4. Політична організація суспільства – стрижневий елемент політичної системи.
5. Типологія політичних систем: аналіз поглядів західних та вітчизняних вчених.
6. Характерні особливості політичних систем країн Європи.
7. Особливості політичної системи США.
8. Політична система сучасної України.
9. Проблеми політичного розвитку політичних систем.
10. Модернізація та трансформація політичних систем.
11. Місце політичних партій та громадсько-політичних об'єднань та рухів в політичній системі суспільства.
12. Вплив та залежність виборчої системи на тип політичної системи.
13. Характеристика визначальних факторів стабільності політичної системи.
14. Залежність між ефективністю виконуваних політичною системою функцій та стабільністю суспільства.
15. Основні елементи політичної системи суспільства, їх роль та функції.
16. Стабілізуючі фактори функціонування політичної системи.
17. Політична система як механізм функціонування владних відносин у суспільстві.
18. Конституційні засади сучасних політичних систем.
19. Місце та роль засобів масової інформації у функціонуванні політичної системи.
20. Місце церкви в політичній системі суспільства.
21. Вплив бюрократії на функціонування політичної системи суспільства.
22. Політичні і правові норми та їх місце в політичній системі.
23. Інститут президентства та його місце в політичній системі.
24. Парламентаризм та його місце в політичній системі.
25. Соціальна структура сучасного суспільства України, тенденції його розвитку.
26. Проблеми управління державними справами у громадсько-політичних поглядах Конфуція.
27. Принципи політичної діяльності володаря в концепції Макіавеллі.
28. Теорії поділу влади Дж. Лока та Ш. Монтеск'є.
29. Політичні ідеї київських князів.
30. Державотворчі концепції українських гетьманів.
31. Політичні погляди М. Драгоманова.
32. Концепція поділу влади: сучасна інтерпретація.
33. Державна влада в Україні: особливості, проблеми, перспективи.
34. Засоби масової інформації як "четверта влада".
35. Основні причини зміни політичних режимів.
36. Типи політичних систем у посткомуністичних країнах: порівняльний характер.
37. Сутність та принцип правової держави в сучасному світі.
38. Громадянське суспільство та держава: питання співвідношення та взаємодії.
39. Основні тенденції розвитку сучасної держави.
40. Неформальні об'єднання: структура та роль у суспільному житті.
41. Політична культура — культура політичного мислення і поведінки.
42. Політична культура української молоді на сучасному етапі.
43. Проблеми і перспективи становлення громадянського суспільства в Україні.
44. Вибори та їх роль у політичному житті України.

45. Державна влада в Україні: особливості, проблеми, перспективи.
46. Багатопартійність як основна риса партійної системи в Україні.
47. Еволюція уявлень про політику: основні етапи і парадигми.
48. Методика дослідження політичного життя суспільства.
49. Політична влада і мораль: проблема співвідношення.
50. Сучасні теорії демократії.
51. Моделі демократичної трансформації у світі.
52. Трансформація політичної свідомості в Україні на перехідному етапі.
53. Екстремізм: сучасна ідеологія і практика.
54. Партійні системи: сутність та типологізація.
55. Лобізм: поняття і умови існування.
56. Сучасні концепції політичного процесу.
57. Моральні цінності в політичній діяльності.
58. Політичний режим – проблема ефективності.
59. Методи державного управління в структурі політичного режиму: проблема типології.
60. Класичні теорії еліт (В. Паретто, Г. Моска, Р. Міхелс.).
61. Теорії політичного лідерства.
62. Політична еліта України: проблеми становлення.
63. Політична криза: компоненти і шляхи подолання.
64. Сучасні теорії конфлікту.
65. Концепції політичної модернізації.

3. Питання, задачі, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, для контрольних робіт передбачених навчальним планом:

ЗРАЗКИ ПИТАНЬ ДО ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

1. Розкрийте зміст та функції політичної свідомості.
2. Які існують рівні політичної свідомості.
3. Що таке політична ідеологія? Хто ввів у науковий обіг це поняття?
4. Які ідеологічні течії домінують на сучасному етапі?
5. Дайте визначення понять: лібералізм, консерватизм, соціалізм, фашизм.
6. Охарактеризуйте перспективи розвитку сучасних ідеологічних течій.
7. Що таке політична культура? Назвіть головні елементи її структури.
8. Які типи політичної культури виділили Г.Алмонд і С.Верба

4. Завдання семестрового екзамену:

1. Визначте роль ЄС в світовій політиці й опишіть участь громадян у політичному житті європейських держав.
2. Зазначте міжнародні урядові організації і опишіть їх функції.
3. Зробіть порівняльний аналіз ліберального та реалістичного напрямів в теорії міжнародних відносин.
4. Місце політичних партій у політичних системах країн Європи.
5. Опишіть взаємодію факторів сили та інтересу в міжнародній політиці та проаналізуйте загрозу релігійного екстремізму.
6. Опишіть власну модель політичної системи майбутньої України.

7. Опишіть вплив фінансово-економічної кризи на політичний розвиток в країнах ЄС.
8. Опишіть загрози національному суверенітету України.
9. Опишіть міждержавні та недержавні стосунки у світовому співтоваристві і місце в них інформації.
10. Опишіть моделі світового порядку й охарактеризуйте сучасні теорії політичних систем.
11. Опишіть особливості глобалізації інформаційного простору.
12. Опишіть перехід від авторитаризму до демократії в Республіці Корея.
13. Опишіть політичний режим як механізм функціонування політичної системи суспільства.
14. Опишіть природу і сутність, функції політичного лідерства.
15. Опишіть проблеми формування української політичної культури.
16. Опишіть процес прийняття державних рішень: моделі, способи, основні етапи.
17. Опишіть процес формування й еволюції політичних систем країн Тропічної й Південної Африки.
18. Опишіть регіональну специфіку і моделі демократії на Сході.
19. Опишіть республіканську форму правління на прикладі Сполучених Штатів Америки.
20. Опишіть роль засобів масової інформації в політичній системі України.
21. Опишіть роль та значення глави держави у країнах Європи.
22. Опишіть світову політику як складну і суперечливу систему міжнародних відносин.
23. Опишіть стабільність і кризи в соціально-політичному розвитку.
24. Опишіть сутність політичних змін.
25. Опишіть сутність політичного конфлікту: форми, моделі, типи і функції.
26. Опишіть сутність, структуру, функції політичної системи суспільства, основні теорії і моделі політичних систем.
27. Опишіть типології політичних режимів й різновиди сучасних політичних режимів.
28. Опишіть типологію політичних систем за різницею політичних культур: англо-американська, континентально-європейська, тоталітарні політичні системи (за Г. Алмондом).
29. Опишіть українську політичну думку й процес становлення громадянського суспільства в Україні.
30. Опишіть Україну в контексті світових модернізаційних процесів: перспективи трансформаційних процесів.
31. Опишіть фази управлінського циклу в політиці й стадії, учасників процесу прийняття політичних рішень.
32. Опишіть феномен інформатизації світового розвитку.
33. Охарактеризуйте військово-диктаторські режими в країнах Латинської Америки та їхні політичні наслідки.
34. Охарактеризуйте геополітичне становище України на сучасному етапі.
35. Охарактеризуйте державу як суб'єкт світової політики.
36. Охарактеризуйте збройні сили в процесі розвитку політичної системи.
37. Охарактеризуйте зв'язок інформаційного середовища і морально-психологічного стану суспільства..

38. Охарактеризуйте зовнішньополітичні пріоритети України.
39. Охарактеризуйте класифікацію функцій політичних систем за Г. Алмондом, Дж. Пауеллом та Ч. Ендрейном.
40. Охарактеризуйте конфлікт як соціально-політичний феномен (визначення, структура, функції та підходи).
41. Охарактеризуйте кризи і конфлікти в політичному розвитку.
42. Охарактеризуйте національну державу та національний інтерес у міжнародних відносинах.
43. Охарактеризуйте основи просторової організації східних макрорегіонів, їх регіональної трансформації.
44. Охарактеризуйте основні підходи щодо визначення природи політичних змін (Р. Арон, Р. Даль, Б. Рассет, С. Ліпсет С. Хантінгтон.).
45. Охарактеризуйте основні тенденції сучасного світового політичного процесу.
46. Охарактеризуйте основні теорії еліт.
47. Охарактеризуйте особливості політичних систем країн Євросоюзу.
48. Охарактеризуйте особливості системи лобіювання у США.
49. Охарактеризуйте особливості становлення сучасної політичної системи в Україні.
50. Охарактеризуйте політичні і правові норми, рівень політичної культури американського суспільства.
51. Охарактеризуйте політичні системи республік Латинської Америки.
52. Охарактеризуйте політичні системи та політичний розвиток держав Східної й Південно-Східної Азії.
53. Охарактеризуйте політичну еліту сучасної України, особливості її формування.
54. Охарактеризуйте політичну кризу як фактор соціальних змін і як ослаблення чи втрату рівноваги між соціальними акторами.
55. Охарактеризуйте роль КНР в світовій політиці.
56. Охарактеризуйте роль США в світовій політиці.
57. Охарактеризуйте світові ідеології та їх види. Лібералізм, консерватизм, соціалізм, націоналізм, комунізм, фашизм, релігійний фундаменталізм, анархізм.
58. Охарактеризуйте становлення політичних систем Європи.
59. Охарактеризуйте становлення та сучасний стан політичної системи США.
60. Охарактеризуйте суть і види політичних рішень.
61. Охарактеризуйте сучасний стан владних відносин, особливостей політичної свідомості та рівня політичної культури країн Європи.
62. Охарактеризуйте тоталітарний комуністичний режим КНДР та його курс на самоізоляцію.
63. Оцініть конфліктологічний потенціал в Україні.
64. Перерахуйте та охарактеризуйте чинники ефективності політичних рішень.
65. Перерахуйте та охарактеризуйте шляхи і способи розв'язання політичних конфліктів.
66. Перерахуйте та охарактеризуйте причини виникнення напруженості й політичних конфліктів.
67. Політична глобалізація: розкрийте зміст процесу.

68. Проаналізуйте політичну організацію українського суспільства. Виборча система України.
69. Проаналізуйте проблематику міжнародного тероризму.
70. Продемонструйте взаємозв'язок політичного режиму з громадянським суспільством.
71. Продемонструйте зв'язок міжнародного інформаційного потенціалу та політичних систем.
72. Продемонструйте співвідношення політичної свідомості і політичної культури.
73. Розкрийте зміст ідеології націоналізму.
74. Розкрийте зміст концепції хвиль демократизації С. Хантінгтона.
75. Розкрийте зміст понять «політична свідомість» і «політична воля».
76. Розкрийте зміст понять: «національний інтерес», «баланс сил», «світовий порядок».
77. Розкрийте сутність процесів демократизації.

Зразок екзаменаційного білету

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Спеціальність: «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Освітня програма: Міжнародні відносини та регіональні студії

Семестр: 3

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень): перший

Навчальна дисципліна: Політичний розвиток та політичні системи країн світу

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Опишіть взаємодію факторів сили та інтересу в міжнародній політиці та проаналізуйте загрозу релігійного екстремізму (10 балів).
2. Охарактеризуйте становлення політичних систем Європи (10 балів).
3. Тестові завдання (20 балів).

Затверджено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства
протокол №1 від «29» серпня 2022 р.

Завідувач кафедри _____ (Анатолій ПАРФІНЕНКО)

підпис

Екзаменаторка _____ (Ганна ПАНАСЕНКО)

Приклад тестових запитань для проведення підсумкового контролю

Варіант 1.

1. Форма організації та функціонування політичної системи, за якої державна влада здійснюється на основі рівної участі громадян та їх об'єднань у формуванні державної політики, утворенні і діяльності державних органів, а всі члени суспільства мають рівні можливості реалізації своїх прав і свобод – це:

- A. демократичний політичний режим
- B. недемократичний політичний режим
- C. тоталітаризм
- D. авторитаризм

2. Сучасна теорія політичної системи з'явилася:

- A. у 60-х рр. XX ст.
- B. у 20-х рр. XIX ст.
- C. у 00-х рр. XXI ст.
- D. у 30-х рр. XX ст.

3. Традиції – це:

A. загальні правила поведінки людей, соціальних груп, які закріпилися в суспільній практиці внаслідок багаторазового повторення протягом тривалого часу та передаються із покоління у покоління

B. загальнообов'язкові, формально визначені правила поведінки, встановлені або санкціоновані державою і спрямовані на регулювання найважливіших суспільних відносин шляхом надання їх учасникам юридичних прав і покладення на них юридичних обов'язків

C. правила поведінки, що встановлюють для своїх членів об'єднання громадян, які держава визнає або навіть надає їм обов'язкового характеру

D. правила поведінки людей, які склалися у суспільстві на підставі їх уявлень про честь, гідність, совість, добро і зло, справедливе й несправедливе, гуманне й негуманне, та забезпечуються їх внутрішніми переконаннями та засобами громадського впливу

4. Відповідно до моделі політичної системи, яку запропонував Д.Істон та значно доповнив Г. Алмонд, "перетворення" це:

A. вплив на політичну систему у формі вимог і підтримки, які надходять із навколишнього середовища

B. засоби, за допомогою яких вимоги навколишнього середовища, що надійшли до політичної системи та підтримали суб'єктів і об'єктів політики, перетворюються в реальні рішення та дії

C. виконання прийнятих політичних рішень, які відповідним чином законодавчо оформлені, мають загальнообов'язковий характер, і дії щодо їх реалізації

D. вплив дії політичної системи на навколишнє середовище з метою формування на "вході" певних вимог і забезпечення підтримки